

М. А. Горшков,
асистент кафедри менеджменту та адміністрування,
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

ІНВЕСТИЦІЇ В ПРОЦЕСИ ВІДТВОРЕННЯ — РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

М. Gorshkov,
Department of Management and Administration, Vinnytsia Trade and Economic Institute KNTU

INVESTMENTS IN THE PROCESSES OF REPRODUCTION — RESOURCE POTENTIAL DEVELOPMENT OF AGRARIAN SECTOR

Стаття містить результати дослідження особливостей інвестицій аграрного сектору України. Основні стратегічні цілі та джерела формування інвестиційних ресурсів агропромислового виробництва — це вітчизняна та іноземна матеріальна підтримка підприємств. Інвестиції в процеси відтворення є, як правило, державними. Вони не завжди враховуються в інвестиційних проектах. Автор виконав аналіз особливостей інвестицій аграрного сектору національної економіки. Аграрний сектор має достатньо консервативний механізм запровадження інвестицій. Метою дослідження є виявлення особливостей інвестицій в аграрний сектор економіки та формування державної інвестиційної політики сільського господарства України. Стаття містить основні класифікаційні ознаки інвестиційних ресурсів та особливості інвестицій в аграрному секторі. Головна особливість — сезонність. Автор розглядає мотивацію інвесторів, тенденції розвитку вітчизняних та світових аграрних підприємств; аналізує статистичні дані щодо інвестицій в сільське господарство. Ефективна державна політика повинна орієнтуватись на підтримку нових технологій, гнучкі інвестиційні схеми, досвід країн з розвинутою ринковою економікою та системні підходи щодо відтворення природного потенціалу аграрного сектору. Виконаний аналіз відмінностей розвитку тенденцій аграрного сектору в Україні та світі свідчить про необхідність підтримки різних інвесторів. Автором визначено першочергові інвестиційні проекти, що повинні бути реалізовані при умові стабілізації політичної обстановки та миру в Україні. Серед них — проекти, які спрямовані на розвиток сортовипробувальних, сортодослідних, племінних установ; навчальних закладів, підприємств та організацій та здійснення заходів щодо фінансування розвитку матеріально-технічної бази наукових установ агропромислового комплексу; водні меліорації; заліснення земель, що виводяться із сільськогосподарського обороту; запровадження ґрунтозахисних систем обробітку ґрунту з контурною організацією території; формування механізму підтримки інвестицій особистих селянських господарств, проекти відтворення ресурсного потенціалу аграрного сектору тощо. Запровадження експертизи інвестиційних проектів та систематичний контроль процесів відтворення дозволить не тільки зберегти, а і примножити потенціал аграрного сектору України.

The paper contains the results of research investment characteristics agrarian sector of Ukraine. The main strategic objectives and sources of investment resources agroindustrial production — a domestic and foreign financial support businesses. Investments in the processes of reproduction are usually public. They are not always taken into account in investment projects. Author performed the analysis of the characteristics of investments agrarian sector of the national economy. Agrarian sector is sufficiently conservative mechanism by which the investment. The aim of the study identify characteristics of investments in agrarian sector and state investment policy Agriculture Ukraine. This article contains basic classification criteria of investment resources and features of investment in the agrarian sector. The main feature — seasonality. The author examines the motivations of investors, trends in domestic and world agricultural enterprises; analyzes the statistics of investment

in agriculture. Effective public policy should focus on support for new technologies, flexible investment schemes, the experience of developed market economies and systemic approaches to natural reproduction capacity agrarian sector. The analysis of differences tendencies agrarian sector in Ukraine and worldwide demonstrates the need for support for different investors. The author has identified priority investment projects to be implemented in a stabilization of the political situation in Ukraine and the world. Among them — projects that aim to develop new varieties, technologies, breeding, development of educational institutions, enterprises and organizations and activities to finance the development of logistics research institutions of agriculture; water reclamation; afforestation of land that are derived from agricultural use; introduction of soil tillage systems with contour of the territory; formation mechanism to support investments of private farms, projects playback resource potential agrarian sector and so on. Introducing examination of investment projects and systematic reviews play will not only maintain but also increase the potential of the agricultural sector of Ukraine.

Ключові слова: інвестиції, аграрний сектор, ресурсний потенціал, відтворення, експертиза інвестиційного проекту, соціальна складова інвестиційного проекту, державна підтримка процесів відтворення.

Key words: investment, agriculture, recreation and tourism, reproduction, examination of the project, the social component of the project, State support processes of reproduction.

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ

Інвестиційні ресурси аграрного виробництва включають сукупність фінансових, матеріальних та нематеріальних ресурсів, які використовуються інвестором для вкладення в інвестиційні об'єкти з метою отримання прибутку. Основні стратегічні цілі та джерела формування інвестиційних ресурсів агропромислового виробництва — це вітчизняна та іноземна матеріальна підтримка підприємств; юридичне забезпечення та здійснення внесків до статутних фондів господарюючих суб'єктів від великих вітчизняних і іноземних промислових, агросервісних підприємств та ін. Реалізація вищевказаних цілей в Україні до 2015 р., за оцінкою державних інститутів, повинна сприяти підвищенню вартості основних засобів в аграрному секторі економіки до 449,2 млрд грн [7].

АНАЛІЗ ПОПЕРЕДНІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Серед наукових праць, що містять результати досліджень інвестиційних процесів, можна виділити таких авторів: В. Алексійчука, В. Антоненко, О. Гаврилюка, А. Гайдучького, М. Герасимчука, Б. Губського, С. Гуткевич, М. Дем'яненка, І. Караваєвої, М. Кісіля, Н. Кузьо, П. Лайка, О. Левандівського, А. Музиченка, Г. Підлісецького, П. Саблука, Л. Сатир, А. Фукса, А. Холопова та ін. Результати досліджень свідчать про багатоплановість інвестиційних процесів в сільському господарстві, особливо відновлення та відтворення природних та матеріальних ресурсів, забезпечення розвитку сучасного виробництва. Сьогодні аграрний сектор національної економіки потребує якісного інвестиційного забезпечення. Але питання визначення особливостей інвестицій в аграрний сектор, їх використання для відтворення ресурсів залишаються вивченими недостатньо.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою дослідження виявлення особливостей інвестицій в аграрний сектор економіки та формування державної інвестиційної політики сільського господарства України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Розглянемо основні класифікаційні ознаки інвестиційних ресурсів аграрних підприємств. Як визначає Антоненко В.О. [1] групувати інвестиційні ресурси можна таким чином:

1. За типом власності — власні і позикові.
2. За групами джерел залучення — внутрішні і зовнішні.
3. За натурально-речовинними формами залучення:
 - у грошовій формі;
 - у фінансовій формі;
 - у матеріальній формі;
 - у нематеріальній формі [2—6].

Всі інвестиційні ресурси розглядаються науковцями та практиками з точки зору нормативного забезпечення, форми представлення та особливостей потокового руху [2—6].

Головною особливістю інвестицій в аграрний сектор економіки є його сезонність, яка напряму впливає і на об'єм, і на структуру фінансово-інвестиційних ресурсів, так як вкладення у виробництво капіталу, а отже, й надходження інвестицій, є нерівномірним [1].

Обсяги інвестиційної діяльності напряму формують масштаби і ефективність функціонування аграрних підприємств. При цьому необхідно враховувати потреби для відтворення природних ресурсів і витрати майбутніх періодів особливо при умові сезонної нерівномірності надходжень доходів від організаційно-економічної діяльності. Це обумовлює використання різних форм інвестицій у виробництво, а також розвиток державних форм регулювання і підтримки розвитку аграрного сектору економіки.

Для формування ефективної інвестиційної політики необхідно зрозуміти мотивацію інвесторів. Головні цілі інвестора — отримати високий прибуток, здійснювати контроль над земельними ресурсами, диверсифікувати ризики бізнесу — зустрічаються найбільше. Цілі — зробити унікальну пропозицію у виробництві продуктів, створити унікальну компанію, підтримувати баланс відтворення природних та матеріальних ресурсів — зустрічаються дуже рідко. До ризиків інвестиційних процесів в аграрному секторі експерти-практики крім загальних додають природні та погодні. Ще одною особливістю інвестицій виробників є неможливість повного контролю через великі площі. Тривалий виробничий цикл унеможливорює швидку окупність інвестицій. Ще одним чинником є важкі умови праці, через які освічені і талановиті працівники вирішують займатися офісною роботою. Не завжди враховуються регіональні особливості. Все це створює головну проблему мобільності інвести-

Таблиця 1. Порівняльна характеристика тенденцій розвитку агропідприємств

Українські агропідприємства	Агропідприємства світу
Лідери – великі корпорації, великотоварні підприємства	Лідери – сімейні господарства з регіональним ринком збуту
Акцент на розмірах	Акцент на ефективності
Відсутність географічної концентрації	Географічна концентрація
Диверсифікація	Спеціалізація
Відсторонені власники	Власники – менеджери та фермери підприємства
Великі масштаби діяльності за обсягом продукції, фінансових інвестицій, територій	Поступове зростання прибутків, поетапний розвиток та вихід на ринки
Зовнішні інвестиції різних галузей, в першу чергу великих холдингів, фінансових установ	Головні інвестори – аграрії, спадковість бізнесу
Державна підтримка – часткова компенсація кредитів, регулювання ЗЕД, відтворення ресурсів	Система державного регулювання виробничих програм, відтворення ресурсів, підтримки господарств

Джерело: удосконалено автором за [7].

ційних коштів — труднощі при отриманні кредиту [7]. І хоча держава частково компенсує кредити для сільськогосподарських виробників, фінансові установи не знижують дисконтні ставки і не беруть на себе навіть частку ризиків аграрного сектору [2]. Оцінки ООН свідчать про те, що до 2015 року виробництво продуктів харчування у світі мусить зрости на 70—100%. Такі прогнози, аграрне спрямування України, а також той факт, що в порівнянні з іншими галузями сільське господарство зазнає менших впливів кризи повинні позитивно впливати на рішення інвесторів. Головний аргумент активного розвитку аграрного сектору це унікальні якісні ґрунти, які є на території України та відносяться до категорії земель, які складають три відсотка площі землі. Але це і велика відповідальність за їх збереження та відтворення. Досвід ведення традиційної господарської діяльності в аграрному секторі сьогодні має і негативні, і позитивні моменти. Ефективна державна політика повинна орієнтуватись на підтримку нових технологій, гнучкі інвестиційні схеми, досвід країн з розвинутою ринковою економікою та системні підходи щодо відтворення природного потенціалу аграрного сектору. Удосконалена таблиця відмінностей розвитку тенденцій аграрного сектору свідчить про необхідність підтримки різних інвесторів (табл. 1).

За даними агрофоруму найбільшими інвесторами до 2012 року були банки, фінансові установи, великі холдинги. Другими за масштабом є міжнародні фонди. Іноземні та вітчизняні фермери також достатньо активно інвестують, але потерпають від змін у правилах ведення інвестиційних проектів і тому спостерігається зменшення реальних капіталовкладень. Достатньо великою проблемою є низький рівень розвитку інфраструктури в селах, недостатність кваліфікованих фахівців. Криза в банківському секторі призвела до зменшення інвестицій [7].

У таблиці 2 представлено динаміку інвестицій в аграрний сектор економіки України.

Показники змін інвестицій свідчать про невелике зменшення в абсолютних одиницях вже в 2013 році, а також зменшення відсотку іноземних інвестицій. Зрозуміло, що в 2014 році ця тенденція була погіршена в зв'язку з політичною ситуацією та АТО.

Пропозиції вчених та практиків для забезпечення державної підтримки сільськогосподарського виробництва, на жаль, залишаються на папері [10; 11]. Але, за умови зберігання миру в Україні та активного розвитку

економіки, в першу чергу повинні бути реалізовані інвестиційні проекти, які спрямовані на:

- розвиток сортовипробувальних, сортодослідних, племенних установ;
- навчальних закладів, підприємств та організацій та здійснення заходів щодо фінансування розвитку матеріально-технічної бази наукових установ агропромислового комплексу;
- водні меліорації; заліснення земель, що виводяться із сільськогосподарського обороту;
- запровадження ґрунтозахисних систем обробітку ґрунту з контурною організацією території;
- формування механізму підтримки інвестицій особистих селянських господарств;
- формування механізму підтримки інвестицій малих та середніх підприємств, фермерських господарств;
- активної співпраці великотоварних підприємств та малих підприємств і домогосподарств;
- створення умов для пріоритетного розвитку тваринництва, насамперед м'ясного та молочного скотарства за рахунок коштів державного бюджету, кредитів і капіталу інвесторів;
- забезпечення стабілізації й посилення ролі кредитного механізму при формуванні джерел фінансування інвестицій у сільське господарство;
- усунення перешкод у діяльності іноземних інвесторів у сільському господарстві з дотриманням національних інтересів;
- сприяння процесу створення на обезлюднених сільських територіях відокремлених фермерських садіб та їх автономного ресурсного забезпечення;
- надання депресивним сільським регіонам статусу територій пріоритетного розвитку, що, згідно із законодавством, передбачає пільги інвесторам;
- посилення рівня захисту прав інвесторів, а також власників земельних ділянок і майнових об'єктів;
- проекти відтворення ресурсного потенціалу аграрного сектору (Удосконалено за [12]).

Мотивація до залучення інвестицій у відтворення та збереження природних ресурсів залежить від фінансової стабілізації, гнучкості та стимулюючої направленості податкової політики, завершеності реформування форм власності. Створення сприятливого інвестиційного клімату в сфері відтворення та збереження природних ресурсів потребують вирішення завдання якісної зміни

Таблиця 2. Дані інвестицій в сільське господарство на 31.12.2013 року

Показники	2010	2011	2012	2013
Капітальні інвестиції в сільське, лісове та рибне господарство	11568	17039	19411	19059
У відсотках до загального підсумку	6,1	6,5	6,6	7,1
Прямі іноземні інвестиції	680,4	730,7	736,3	839,3
У відсотках до загального підсумку	1,7	1,6	1,5	1,4

Джерело: дані Держкомстату України [8; 9].

підходів до управління їх адаптації до ринкових умов. Тому необхідне формування дієвого механізму управління інвестуванням відтворення та збереження природних ресурсів, адекватного умовам сучасного економічного стану, який би враховував специфіку екологічної безпеки, економічного розвитку регіону, інвестора, а це можливо тільки за рахунок введення експертизи кожного інвестиційного проекту.

Головне знайти компроміс у вирішенні об'єктивних протиріч між відтворювальними процесами у сфері природокористування, загальними умовами і характером суспільного відтворення, прагненням інвестора найшвидше окупити проект. Це можливо при умові трансформації інституційних умов державного та регіонального регулювання сфери природокористування; формуванні фінансових механізмів перерозподілу доходів між природокористувачем, регіоном та державою; обґрунтування дієвих фінансово-інвестиційних інструментів відтворення природо-ресурсного потенціалу регіону та країни, застосування багатоканального фінансування, формування високого рівня аграрної культури, культури інвестування, соціального середовища співпраці інвестора з територіальною громадою та регіональною владою тощо [12].

ВИСНОВКИ

Інвестиції в аграрному секторі національної економіки мають свої особливості, що обумовлені природними процесами, організаційно-економічними умовами господарювання, формами фінансування, можливостями державної підтримки. Інвестиції в аграрному секторі повинні працювати не тільки на виробничі програми, а і використовувати можливості дорадчої діяльності, аграрної освіти та науки, бути спрямовані на розвиток сільських територій. Особливо ретельно необхідно звертати увагу на процеси відтворення ресурсів аграрного сектору при впровадженні масштабних інвестиційних проектів. Запровадження експертизи інвестиційних проектів та систематичний контроль процесів відтворення дозволить не тільки зберегти, а і примножити потенціал аграрного сектору України.

Література:

1. Антоненко Т.В. Особливості формування інвестиційних ресурсів у сільському господарстві. — С.137—147.
2. Закон України "Про інвестиційну діяльність" Верховної Ради України; Закон від 18.09.1991, № 1560-XII (редакція станом на 06.12.2012) / Відомості Верховної Ради України, 1991, № 47. — Ст. 646.
3. Лаврук В.В. Розвиток та інвестування сільськогосподарського виробництва України / В. В. Лаврук // Економіка АПК. — 2010. — № 2. — С. 88.
4. Похилько С.В. Інвестиційні механізми регіонального природокористування: Проблеми та протиріччя / С.В. Похилько // Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, м. Суми, 19—21 червня 2012 року / За заг. ред. О.В. Прокопенко. — Суми: СумДУ, 2012. — С. 98—99.
5. Ленвандівський О.Т. Інвестиційний податковий кредит у відтворенні і збереженні природних ресурсів / О.Т. Ленвандівський // Вісник Хмельницького національного університету. — 2010. — № 3. — С. 116—118.
6. Пурий Г.М. Інституційне забезпечення розвитку фінансового ринку / Г. М. Пурий. — Економіка АПК. — 2010. — № 2. — С. 95.
7. Кузьо Філософія інвестицій в аграрний сектор. — № 21 (244). — Листопад 2012 // Агробізнес сьогодні

[Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.agro-business.com.ua/event/1344-2012-12-10-14-19-25.html>

8. Сільське господарство України в 2013 році [Електронний документ] // <http://infolight.org.ua/content/silske-gospodarstvo-v-ukrayini-u-2013-roci/>

9. Сільське господарство України. 2013 рік. Статистичний збірник / За ред. Н.С. Власенко. — Київ: 2014. — 390 с.

10. Амбросов В.Я. Забезпечення державної підтримки сільськогосподарського виробництва в умовах членства України в СОТ / В.Я. Амбросов, В.М. Онегіна // Економіка АПК. — 2009. — № 2. — С. 15—24.

11. Постанова "Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року": затверджена КМУ від 19 вересня 2007 р., № 1158 (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ, № 1390 (1390-2011-п) від 28.12.2011) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1158-2007-%D0%BF>

12. Дадашев Б.А. Інвестиційний розвиток сільськогосподарства України / Б.А. Дадашев // Агроінком. — 2013 р. — № 4—6. — С. 43—36.

References:

1. Antonets', T. V. (2013), "Features of investment resources in agriculture", available at: http://www.znau.edu.ua/visnik/2013_12_2/216.pdf (Access November 19, 2014).
2. Verkhovnoyi Rady Ukrayiny (1991), "On Investments", Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny, vol. 47, p. 646.
3. Lavruk, V. V. (2010), "Development and investment in agricultural production Ukraine", Ekonomika APK, vol. 2, pp. 88 — 95.
4. Pokhyl'ko, S. V. (2012), "Investment mechanisms of regional nature, problems and contradictions", Materialy III Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi [Materials Third International Scientific Conference], Mizhnarodna stratehiya ekonomichnoho rozvytku rehionu [International Strategy for economic development], SumDU, Sumy, Ukraine, pp. 98—99.
5. Lenvandivs'kyi, O. T. (2010), "Investment tax credit in the reproduction and conservation of natural resources", Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu, vol. 3 (2), pp. 116—118.
6. Puriy, H. M. (2010), "Institutional support financial market", Ekonomika APK, vol. 2, pp. 95—101.
7. Kuz'o, N. (2012), "The philosophy of investment in agriculture", Ahrobiznes s'ohodni, vol. 21(244), available at: <http://www.agro-business.com.ua/event/1344-2012-12-10-14-19-25.html> (Access November 26, 2014).
8. "Agriculture in Ukraine in 2013", available at: <http://infolight.org.ua/content/silske-gospodarstvo-v-ukrayini-u-2013-roci> (Access November 16, 2014).
9. Vlasenko, N. S. (Eds.) (2014), Sil's'ke hospodarstvo ukrayiny [Agriculture of ukraine], Avhust treyd, Kyiv, Ukraine.
10. Ambrosov, V. Ya. and Onehina, V. M. (2009), "Providing support agricultural production in Ukraine's membership in the WTO", Ekonomika APK, vol. 2, pp. 15—24.
11. Cabinet of Ministers of Ukraine (2007), "On approval of the State Target Program of Ukrainian village until 2015", Ofitsiynyy visnyk Ukrayiny, vol. 73, p. 2715.
12. Dadashev, B. A. (2013), "Investment agricultural development Ukraine", Ahroinkom, vol. 4—6, pp. 43—46. *Стаття надійшла до редакції 20.02.2015 р.*